

ő természetének kényszere alatt cselekszik, ép annyira büntetendő, mint az az indeterminista, a ki a maga akarat cselekvősegeit a szélsőlyre és önkényre vezeti vissza“. Egyedül a determinált akarat-szabadság feltétele a *beszámításnak, a felelősségnek és a büntetésnek*, a melyről az utolsó előadás szól.

Szervesen összefüggő magvas fejtegetéseit az ethika alapelveiről a következő mély értelmű gondolatokkal zárja be a tudós szerző: A világon sok a bűn és a fogyatkozás, de van abban sok jó is. Minden pozitív emberi jó s így egy darabja az abszolút jónak, az erkölcsi személyiségnek. Az erkölcsi személyek országa (mint istenország) feltétlen jellegű s így a *világ utolsó alapja szellemi erkölcsi természetű*. Így hát maga az erkölcsi tudat a vallásos hitre vezet, s nincs vallás, mely erkölcsi alapokon ne nyugodnék. Ez alapon Kant szerint is hármas feladata van a bölcséletnek. Arra a kérdésre kell megfelelnie, hogy „mit tudhatunk, mit cselekedhetünk és mit remélhetünk?“ Az első kérdésre csak az lehet a felelet, hogy az utolsó és legfőbb dolgok ismerete lehetetlen. S hogy mit cselekedjünk? Arra a válasz esakis az lehet, hogy a jót, a melynek legfőbb alapelveivel foglalkoznak, éppen szerzőnek magvas előadásai. S mit remélhetünk? Nem mást, mint azt a jót, a mely a mi személyes munkásságunk alapján is a világban folytonosan és fokozatosan valósul.

Melegen ajánljuk e tartalmas ethikai előadásokat az ilyen életkérdések iránt érdeklődő művelt közönségünk szíves figyelmébe. Sokat tanulhatunk azokból.

Dr. Szilávik Mátyás.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az Erdélyi Muzeumegylet eredete és rendeltetése.

Az Erdélyi Muzeumegylet céljáról és eredeti rendeltetéséről eszmecsere keletkeztén, szükségesnek látszik felújítani az E. M. E. keletkezésének történetét s az alapítók intentioit.

Az E. M. E. tudvalevőleg 1859-ben alakult meg formailag, de az előkészületek és ajánlatok ehez már a múlt század 40-es éveiben megtörténtek, sőt már a XVIII. évszázad folyamán, főképp utolsó tizedében történtek kísérletek rokonzélú társulat alakítására.

Bod Péter, a magyar reformatus egyház nagyérdemű történetírója volt az első, a ki már 1756-ban felvetette egy tudós társaság eszméjét. Ezt követte *Bessenyei György* „Egy magyar társaság iránt való jámbor szándék-“a (1781-ben.)

II. József császár nemzetipró uralma felébresztette Erdélyben is a nemzeti öntudatot s míg az anyaországban csak tervezgettek:

Erdélyben 1791-ben megalakult a „*Kézírások Társasága*“, melynek főcélja volt a régi történeti emlékek felkutatása és kiadása. A társaság működését azzal kezdte meg, hogy a társaság megbízásából Aranka György 1793 őszén beútaza a Székelyföldet és 1793 nov. 10-én jelentést tett tanulmányútja gazdag eredményéről.¹

Ezt az erdélyi *történelmi* társulatot (melynek neve latinul „Societas Philohistorum Transsilvanica“ volt) nem sokára követte egy *nyelvészeti* társulat: az „*Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság*“ megalakulása.

Aranka György „a magyar nyelv művelésére utat készítő társaság nevében“ „mint főtítoknok“ 1794 nov. 10-én felhívást intéz Erdély előbbkelőihez. „Jónak és szükségesnek ítéljük — úgymond — addig is, míg egy Országos Társaság állhatna fenn, Erdélyben a nyelv művelésre egy kicsiny, mintegy útkészítő és próbát tevő Társaságotskát formálni“, melynek első feladata lenne a nyelvművelés, aztán „a haza földének, terméseinek, állapotjának, régi és új történeteinek szép, jó kidolgozása“ stb. „A Társaság rendes munkáját szokásos darabokban egymás után adja ki . . . s esztendőnként egy Naplókönyvet . . . és Kalendariumot tészen közönségessé“.

Kiadványai tervrajzába felvette a „nyelvmestereket, szótárokat, régi és új magyar könyveket, kézírásokat, hazai történetének kútfejeit, krónikáit“ stb.

A társaságba belépésre öt n. forint volt az évi díj.¹

A Társaság gróf Bánfi György főkormányzó elnöksége alatt, Aranka György kir. táblai bíró titkársága mellett megkezdette működését s „Munkáinak első darabja“ megjelent Szébenben 1796-ban 8-adr.

Üléseit Maros-Vásárhelyt tartotta, a hol Teleki Sámuel kanzellár s Aranka György a társaság éltető lelkei mellett a királyi tábla közelében legbuzgóbb tagjai éltek és működtek. Itt számolt be Aranka a XXVII-ik ülésen 1797 szept. 4- és 5-én második útazásáról Erdélyben, melyet a Magyar Nyelvmívelő Társaság érdekében tett.² Az általa itt felsorolt erdélyi régi nyelv- és történeti emlékek között még most (száz év múltán!) is nem egy kiadatlan; egy része azóta örökre el is pusztult, pl. Benkő József nagybecsű kéziratgyűjteménye Nagy-Enyed pusztulásakor 1849-ben.

*

Midőn ennek a tudományos törekvésnek emlékezetét Vass József 1854-ben az „Új Magyar Muzeum“ lapjain „Adalékok Erdély kiadatlan magyar történetíróihoz“ cz. a. felújítja, ezt teszi hozzá: „ha valaha, most kell nemzeti életünk múltjának emlékei után kettőzött szorgalommal látunk, miután derék Benkőnek ily nemű gazdag gyűjteményét a nagyenyedi Bethlen-féle könyvtárral egyetemben, a

¹ „Erdélyi útazás, régi kéziratok ügyében“ Uj Magyar Muzeum 1854. 403. lap.

felzaklatott vadság szemünk láttára felemészttette . . . E szép hazában *gr. Mikó* Imre ó exciája, *gr. Lázár* Miklós, *Nagy* Elek, *Mike* Sándor, *Krizsa* János, *Kövári* László oly nevek, melyek szebb remények édes érzetét keltik fel a honfi kebelben a szenderegő történeti emlékek kiaknázása és közvagyonná tétele iránt. „Három gazdag birtokosát emlitem még fel Erdély történeti kincseinek: *gr. Kemény* József ő ngát, mélt. *Kovács* István s *Tunyogi* tanár urakat. A tudomány nem oly csilár, melynek fénye setét sírboltok barna ívein ömlik el. Fel tehát Erdély! Neked szól Berzsényink szelleme: Áldozz!”³

Vass József „kegyesrendi áldozár“, kolozsvári kath. lyceumi tanár eme lelkes felhívása, melyben feléleszti a félszázad előtti erdélyi nyelv- és történelmi társaság emlékét és felhívja névleg is Erdély tudósait a munkára s az erdélyi társadalmat az anyagi áldozatra, vetette fel újra az ötvenes években azt az eszmét, a mely az Erdélyi Muzeumegylet megalakulására vezetett. Az általa apostrophált férfiak alakították meg, élükön gróf *Mikó* Imrével, a ki az új társulat elnöke lett s *gr. Lázár* Miklóssal, ki alelnökké választott, s az első választmányban többnyire benne vannak a fennebbi nevek viselői. — Az első pályamunka, melyet az Erdélyi Muzeumegylet a Haynald-díjjal jutalmazva kiadott, épen *Vass* József: Erdély a rómaiak alatt ez. műve volt.

Az „*Erdélyi Muzeumegylet*“ tehát méltán tekinthető a XVIII. sz. végi erdélyi történelmi társulat, az u. n. „*Kézírások Társasága*“ és az „*Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság*“ szellemi örökösének.

*

A XVIII. század végi és XIX. századi erdélyi tudományos társaságok között eltelt fél század sem múlt el a nélkül, hogy az erdélyi tudománykedvelő és művelő hazafiak ne érezték volna hiányát és szükségét hasonló czélú közmívelődési intézetnek.

A mit Aranka György kezdett, de áldozatkészség és részvétlenség hiányában felvirágoztatni nem tudott, *Döbrentei Gábor* kísérlette meg új életre kelteni.

„Csakugyan 1819-ben *Döbrentei Gábor* tervdolgozata nyomán *Teleki Pál* és *Kemény Miklós* grófok elnökségük alatt az egyesület megint új életet nyert, s a pénztár évi jövedelme 3000 forintra már fel is ment vala, de tagjai további felsőbb rendeletig eloszlottak“ — mondja *Pálfi János* az 1841/43 -iki országgyűlésen.⁴

Döbrentei már előbb, 1814-ben megindított egy irodalmi folyóiratot: „*Erdélyi Muzéum*“ cím alatt, melyből tíz kötet jelent

¹ Ld. a felhívást „*Erdélyi Muzeum*“ 1903. évf. 536. l.

² Ld. *Új Magyar Muzeum* 1854. 411. l.

³ *Új Magyar Muzeum* 1854. 424. l.

⁴ Beszédtár, záradékul az 1841/42-iki országgyűlési jegyzőkönyvhöz. 3. kötet, 502 lap.

meg. Tartalma szépirodalmi és tudományos. Ebben mintegy a mi „Erdélyi Múzeum“-unk őseit tiszteljük. A történelmi traditio kegyelete vezette ugyanis az E. M. E. bölcsészeti, nyelv- és történelmi szakosztályát arra, hogy *kiadványait* 1892-ben, midőn folyóiratunk havonként megjelenése elhatároztatott, „Erdélyi Múzeum“-nak nevezte el.

És itt nem lesz fölösleges megjegyezni, hogy *Múzeum* alatt a mi irodalmi nyelvszokásunk a multban nem értett csupán muzeumi gyűjteményt, vagy „tár“-t, hanem a szellemi termékek tárházát, nevezetesen a tudományos folyóiratokat is nevezgette *muzeum*-nak.

Erre vall nemcsak a Döbrentei „Erdélyi Múzeum“-a (a mely semmi muzeumi gyűjteménnyel nem volt kapcsolatban), hanem ezt igazolja az első magyar tud. folyóirat, az 1788-ban megindult „Magyar (Kassai) Múzeum“; a Szemere Pál folyóírata a „Muzarion“ (az „Élet és Literatura“ folytatása 1833-ban) s a Toldy Ferencz által 1853-ban megindított „Új Magyar Múzeum“.

Ennek megfelelőleg az „Erdélyi Múzeumegylet“ alapítói sem értettek a *muzeumegylet* neve alatt oly intézetet, mely csupán muzeumi ügyekkel foglalkozzék, hanem muzeummal kapcsolatos irodalmi és tudományos közművelődési társulatot.

II.

A míg Erdélyben ez első kísérletek történtek közművelődési intézetek alapítására, a XVIII. század végén és a XIX. elején: az anyaországban gr. Széchenyi Ferencz 1802-ben a Nemzeti Múzeum, gr. Széchenyi István 1825-ben a M. Tud. Akadémia alapját vetette meg.

Erdélyben már előbb keletkeztek közkönyvtárak és gyűjtemények. Az elsőt báró *Bruckenthal Sámuel* állította Nagy-Szebenben. A másodikat *gróf Batthyáni Ignác*z erdélyi r. k. püspök Gyulafehérvárt. A harmadikat *gr. Teleki Sámuel* kancellár szintén a XVIII. sz. végén Marosvásárhelyt.

Ezeknek a példájára *gr. Kemény József* történetíró szintén közzélrta szánta gerendi nagy könyvtárát és levéltárát (1837-ben). Úgy szintén *gr. Kemény Sámuel* is a magáét (1840). Küküllő vármegye gyűlésén 1841. febr. 24-én bejelentették, hogy gyűjteményeiket a legközelebbi országgyűlésen felajánlják egy Kolozsvárt állítandó Nemzeti Múzeum alapjául. A jó példát *gróf Gyulai Lajos* is követte ásványtára felajánlásával. A magyar vármegyék Kolozsvármegye felhívására útasították követeket, hogy pártolják a múzeum-alapítást közköltésén.

Nagyajtai *Kovács István* a gróf Kemény József történetíró munkatársa¹ 1842-ben röpíratot írt „Az erdélyi magyar nemzeti

¹ Együtt szerkesztették „Erdélyország Történetei Tárá“-t.

muzeum ügyében“ (Kolozsvárt, 1842.), melyben fejtegeti a muzeum-alapítás czélját és várható előnyeit.

Azt mondja egyebek közt:

„Museummal kapcsolatban tudománykedvelő hazafiakból *társulat* alakúlna: *Erdély különböző tekintetben ismertetésére Kolozsvárott magyar folyóiratot megindítandó s időszakonként kiadandó*“. A Muzeum állításával meg volnának az eszközök a tudományos munkálkodásra s „tudományszerető hazámiai között többen találtatnának . . . *ama folyóiratot munkáikkal elősegíteni*“. „A Museumból sajtó útján az egész hazára kiáradandó hasznokat reménylek“. ¹

Az 1841/43-iki erdélyi országgyűlés tárgyalván a muzeum-alapítás kérdését, *Zeyk József* Dobokamegye követe 1842. jun. 21-én főczélul tüzi ki, hogy „a hazában létező kitünő talentumok tudományosan kiműveltessenek, kikről, mint fénypontokról terjedjen a világosság . . . de . . . könyvtár és museumok nélkül tudományos művelődés vagy éppen nem lehet, vagy felette nehéz . . . Ilynemű közintézetek felállítására elkerülhetetlen“. Az alap megvan, miután a két gróf Kemény „litteraturai dús kincseiket e czélra a haza közhasználatára ajánlják“. Indítványozza „egy könyvtárnak és museumnak Kolozsvárt országos költségen leendő felállítását“.

Pálfi János (Küküllőmegeye követe) „egy akadémiának és gazdasági egyesületnek alapítását“ indítványozza, a muzeummal kapcsolatba tételve, hogy egyesült működésük a szellemi és anyagi fejlődést és jólétet hathatósan mozdítsák elő.“

Br. Apor József (Háromszék követe) a tudományok művelésére hívatott muzeum mellett, egy „politechnicum institutum“ felállítását is óhajtja.

A hármas indítvány „azon hozzáadással útasított a rendszeres bizottmányhoz, hogy ez mind a pénzekről, mind a felállítás módjáról tervet készítsen“. ²

Az országgyűlés lelkesedése, melylyel a felvetett eszmét magáévá tette, nem volt elegendő arra, hogy az eszmét meg is valósítsa. A bekövetkezett nagy politikai átalakulás hullámai egyelőre elborították a muzeum eszméjét is.

III.

A szabadságharcz lezajlása után bekövetkezett politikai elnyomatás korszakában a tudomány és irodalom művelése lett vezéreszméje a leglelkesebb hazafiaknak. „Illetékesebb munkatért ez idő szerént cselekvésre nem találtam“ írja Mikó Imre gróf az általa szerkesztett és kiadott „Erdélyi Történelmi Adatok“ I. k. előszavá-

¹ Lásd 26—27 lap.

² Az 1841/42. országgyűlés „Beszédtára“-ban III. k. 498—504 l.

ban Kolozsvárt 1855-ben. „Lelkem örömét nemzetem történeteiben keresem . . . Irodalmunk legjövődúsabb, legtermékenyebb része a hazai történet“. „Elhatároztam magamban, hogy a mi napjai még életemnek hátra vannak . . . mindazt székely nemzetem s Erdély hazám hajdankori történeteihöz szükséges anyagoknak, történeti kútfőknek és emlékeknek gyűjtésére és sajtó útján közzétételére szenteljem“. Felveszi tehát a munkálkodás fonálát ott, a hol az elejtett, midőn „a Nyelvmívelő Társaságnak e század második tizedében megszűnésével tudományos egünk elborult“ s a történeti kútfők kiadására későbbi kezdeményezések is megszűntek. Megindítja történelmi kiadványait.

Az „Erdélyi Történelmi Adatok“ IV-ik kötetét már az időközben megalakult az *Erdélyi Muzeumegyesület* adja ki, mint „Új folyam I. kötetét“ 1862-ben.

Ez a tény és Mikó Imre az alapító előszava megfejti és eldönti azt a kérdést, a mit az alapszabályok úgy sem hagynak kétségben, hogy az Erdélyi Muzeumegyesület csak muzeum-fentartó, vagy egyúttal tudományt terjesztő, könyveket kiadó és irodalmi egyesület gyanánt alakított-e? a mit némelyek legújabbban kétségbe vonni igyekeznek.

Mikó Imre ezt mondja említett előszavában:

„Hozzám 4—5 felkért ügybarát csatlakozott; a muzeumnak 40—50 szakértő egyén ajánlotta fel szolgálatát. Ezek engem arra a meggyőződésre bírtak, hogy vállalatomnak ezentúl nálamnál jobb folytatója lehet a Muzeumegyesület, melynek már is oly gazdag történelmi kézírattára, *rendes történelmi szakosztálya* van stb. Ime annak oka, hogy a hazai közönség az eddig általam szerkesztett és kiadott „*Erdélyi Történelmi Adatok*“ kezei közt levő IV-ik kötetét az *Erdélyi Muzeumegyesülettől* — annak derék könyvtárnoka (Szabó Károly) által szerkesztve — veszi. *Minék én további folytatását és évenkénti gyarapodását lelkemből óhajtom*“.

Ime, az E. M. E. Évkönyvei mellett könyvkiadással, történelmi gyűjtemény kiadásával kezdi tudományos működését, a mit nem tehetne, ha az alapítók előtt csak u. n. „muzealis“, nem pedig széleskörű tudományos cél elbegett volna.

Az Erdélyi Muzeumegyesület 1859. végén megalakulván, az alakító közgyűlésen Mikó Imre felvetette és megmagyarázta, hogy „Mi a cél, a mire törekszünk?“ Az értelmesedés, a tudomány és műveltség terjesztése; „a tudományosságunk egy új templomot alkotni egyesületi úton,“ „*az erők versenye egyedül az irodalmi térre szorult* s így a Muzeumok és tudományos irányú egyesületek szükségesebbekké, mint valaha.“

A művelendő tudományok ágairól szólván, külön méltatást nyernek a megnyitóban: „a természettudományok, mathesis, mechanika, technika“ majd „a tudomány külön nemzeti ágai, a minők:

a haza közéletének, történetének, földíratának, természeti jelességeinek ismerete". „Mindezt — úgymond — csak muzeum és tudományos munkásság útján lehet elérnünk“.

„A muzeumi gyűjtemények, az intézei személyzet és *választottsági munkálatok* a hazának, történeti földrajzi, statistikai, úgy természetrajzi, földtani és műipari ismertetését s lehető nagy körben terjesztését tárgyazván . . . nekünk ezekre nagy szükségünk van; különösen a haza multjának ismeretére“ stb. „*Ismernünk kell a haza népeinek, egykori alkotmányának, kormányrendszerének, iparának, tudományos és irodalmi fejlődésének történetét. . . És ezt csak a Múzeum és Muzeumegyesület közös munkássága által érhetjük el*“.

Az alapítók előtt tehát kettős cél lebegett: a muzeum megalakítása és a tudományok, főképp a *honismeret* művelése.

Világosan kifejezik ezt az alapszabályok is, nevezetesen a

6. §. A muzeummal kapcsolatban a honismeret és az erre vonatkozó tudományok iránti kedv élesztésére *munkál az egylet az által*, hogy:

a) Azon választmányi üléseken kívül (lásd a 44. §-t), melyekben a muzeum anyagi ügyei intézettek, tartatni fognak olyan választmányi ülések is, melyeknek tárgyai lesznek főleg a *honismeretre vonatkozó tudományokból értekezletek és felolvasások*.

b) *Működéseinek eredményeit havi, akár kötetlen füzetben, vagy évkönyvekben teszi közzé.*

c) Mihelyt anyagi ereje engedi, honismeretre vonatkozó *tudományos pályakérdéseket tűz ki, honismeretet terjesztő tudományos munkák kiadását segíti*, tagjainak a honismeret érdekében, akár az egylet megbízása következtében tett *buvárlatait* díjazza.

7. §. Az egylet az általa művelendő tudományok sorából a theológiát és politikát merőben kirekeszti, ezekre vonatkozó kérdéseket sem tanácskozásai-ban felmerülni, sem munkálataiba belévegyülni nem enged.

IV.

Az E. M. E. történetében új korszak kezdődött akkor, midőn 1872. őszén a kolozsvári Ferencz József kir. tud.-egyetem megnyílt. Az Erdélyi Muzeumegylet egyengette ennek az útját s az ő gazdag tudományos gyűjteményei nagyban hozzájárultak az egyetem létesítéséhez. Az állam ekkor szerződést kötött a Muzeumegylettel, mely szerint az egylet gyűjteményeit az egyetem használatára engedte át; az állam viszont a gyűjtemények használatáért évi 5000 forint fizetésére kötelezte magát. Ez a szerződés az egylet szervezetében is beható változást idézett elő.

A tud.-egyetemmel való eme kapcsolat következtében az egyesület tudományos működése is gyarapodott s ez az egylet szervezetének és az alapszabályoknak módosítását vonta maga után. Az egylet ugyanis a tudományos működés intenzívebbé tétele végett két szakosztályt létesített saját kebelében, melyeknek feladata lett a tudományos munkásság intézése. Az 1883-iki közgyűlésen módosított alapszabály szerint:

1. §. „Az egylet célja a Kolozsvárt létesített és a m. kir. Ferencz József tudományegyetemmel kapcsolatban álló országos muzeum fentartása és tovább fejlesztése, a tudományok művelése és a magyar tudományosság terjesztése.“

Míg az 1859. alapszabályban az áll, hogy „4. §. a muzeum-egylet magának semmi tudós társasági rangot vagy tekintélyt nem fog követelni stb.“, addig az 1869-ben, majd 1883-iki módosított alapszabály kimondja, hogy

„4. §. Az egylet muzeuma és tudományos működése által igyekszik a hazai tudományos törekvéseket előmozdítani“ stb.

Megváltozott főképp a tudományos működésre vonatkozó szakasz, mely az 1883. alapszabálymódosítás szerint:

6. §. A muzeummal kapcsolatban különösen a honismeret és az erre vonatkozó tudományok iránti kedv élesztésére és művelésére munkál az egylet az által, hogy

a) Kebelében tudományos szakosztályokat állít fel, egyelőre a következő szakosztályt:

I. Orvos-Természettudományi } szakosztályokat.

II. Bölcsészet-, nyelv- és történelmi }

b) Szakosztályainak tudományos működését saját kiadványaiban közrebocsátja stb.

*

Ime az E. M. E. céljának, alapításának és fejlődésének rövid foglalata eleitől mostanáig.

Gróf Mikó Imre emlékszobra leleplezése alkalmával 1889 jun. 10-én ünnepet ült az E. M. E. s az akkori titkár „visszapillantást“ olvasott fel s adott ki az „Emlékkönyv“-ben az első 30 év működéséről. Ebben egyebek közt ezeket mondja:

„Tudomány ápolása, fejlesztése és terjesztése kellett hogy legyen annak az egyesületnek a célja, a mely muzeum alapítására és állandósítására alakult“. (19. l.) „A tudományos cél kifejezést nyert az erdélyi *honisme* tág jelentésű szóban. A művelendő tudományszakok sorozatából kifejezetten csak a theologia és politika voltak kizárva . . . Megígérte az egylet a maga alapszabályában, hogy tudományos működése eredményeit kiadványokban közzé fogja tenni“ . . .

„A megalakult egylet azonnal hozzá is fogott a tudományos munkához. Megkezdte a gyűjtemények rendezését és gyarapítását, másfelől megtartotta az igazgató-választmány az alapszabály értelmében a maga tudományos üléseit és egyidejűleg hozzálátott az irodalmi működéshez is“. (25. l.)

Ezeknek eredménye az említett Erdélyi Tört. Adatokon kívül a 6 kötet *Évkönyv* (szerk. Brassai); Erdély a rómaiak alatt *Vass Józseftől*; a E. M. E. naptára 1863-ra; az E. M. E. évi tudósításai 1866—69.; az „Erdélyi Muzeum“ havi folyóirata 1874—82. szerk. Finály Henrik; az E. M. E. Évkönyve 1874—78; az „Altenberger

Codex“; s a szakosztályok külön kiadványai: az „Erdélyi Múzeum“ 20 évfolyama s az Orvos-Természettud. Értesítő 25 kötete.

„Az irodalmi működés különös lendületet vett — írja Finály — 1872. óta, a mikor az egyetem felállítása egyszerre annyi tudományos munkaerőt hozott, a mely tudott is, akart is dolgozni“. (45. l.)

Ez tette szükségessé a külön szakosztályok szervezését, bár „szakosztályai voltak az egyletnek már első alakulása óta, de a szakosztályok csak a tudományos üléseken tartott előadások tartalmára nézve voltak különválva“. (26. l.)

Finály Henrik, a ki az egyletnek megalakításában eleitől fogva haláláig titkára volt, eléggé classikus *korona-tanú* (gróf Mikó Imre az alapító elnök mellett) arra nézve, hogy mi volt az E. M. E. eredeti célja és rendeltelése. *Múzeum alapítás, fejlesztés, tudományos és irodalmi munkálkodás!*

A muzeumi táruk nem különálló önczélből alapítottak, hanem épen eszközeiül a magasabb czéluknak, a tudományos működésnek.

Az alapítványok természete meg nem engedi, sem erkölcsileg, sem jogilag, hogy azok egy(bre fordítottassanak, mint a mire tétettek.

A szakosztályok megszüntetése s a tudományos működés megszorítása egyenlő volna az egyesület feloszlásával. Pedig ha ilyen egyesület nem volna, teremtenünk kellene inkább, mintsen a meglévőt szélnek eresztani.

Az egyetem rohamos fejlődése mellett az egyesületet is inkább fejleszteni, mintsem lefejezni kell.

Mikó Imre jeligéje lebegjen előttünk: Peragit tranquilla protestas, quod violenta nequit.

Szádeczky Lajos.

Nagyszombati Márton verse Dózsa György korából.

Fraknói Vilmos a Magyar Könyvszemle 1880. évi folyamában¹ adta hírül, hogy a kopenhágai királyi könyvtárban Martinus Thyrnavinusnak egy Magyarország főuraihoz intézett verse van, mely Bécsben 1522-ben vagy 1523-ban kis 4rétű 24 levelen jelent meg s a kopenhágainál több példánya nem ismeretes. Fraknói ebben tévedett, mert a nemzeti muzeumnak szintén van Thyrnavinusa² és gróf Apponyi Sándor is szerzett egy példányt a Sunderland-könyvtárból. A tudós főúr maga figyelmeztet,³ hogy Hormayr és Mednyánszky szerint⁴ a Jankovich-féle gyűjteményben is képviselve van „a régi korszak ez a nem épen jelentéktelen költője, a ki meg-

¹ 1800. 281—3. l.

² Szabó K. Régi Magyar Könyvtár, III/1. 255. sz.

³ Hungarica. Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok. I. 135.

⁴ Taschenbuch, 1821. 335. l. V. ö. Mayer, Wiens Buchdruckergesch. I. 48.